

عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی استان البرز

رمضان جهانیان^۱

چکیده

زمینه: از ویژگی های بارز انسان، قدرت اندیشه است و تمام موفقیت ها و پیشرفت های بشر در گرو اندیشه مؤثر اوست و عالی ترین جلوه اندیشه انسان، تفکر خلاق است.

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی استان البرز اجرا شد.

روش: این پژوهش با روش توصیفی از نوع پیمایشی اجرا و جامعه آماری، همه معلمان مدارس ابتدایی استان البرز به تعداد ۴۶۷۷ و نمونه آماری پژوهش نیز تعداد ۳۵۴ نفر از معلمان که براساس جدول تعیین حجم نمونه مورگان به روش تصادفی سیستماتیک انتخاب شد. ابزار اندازه گیری داده ها پرسشنامه محقق ساخته بود. داده ها به کمک آزمون تحلیل عاملی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: یافته ها نشان داد که عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی عبارتند از: رفتار معلم در کلاس درس، دارای ۱۴ مؤلفه، پشتکار دانش آموز، دارای ۱۲ مؤلفه، علاقه دانش آموزان، دارای ۱۰ مؤلفه، روش های تدریس، دارای ۵ مؤلفه، محتوای آموزش، دارای ۶ مؤلفه، آموزش خلاقیت، دارای ۱۸ مؤلفه، فرهنگ و روابط اجتماعی، خانواده دارای ۱۴ مؤلفه، روابط انسانی معلم در کلاس درس، دارای ۱۰ مؤلفه، رفتار خانواده، دارای ۴ مؤلفه و محیط آموزش، دارای ۱۲ مؤلفه است.

نتیجه گیری: بهره گیری از یافته های این پژوهش و به کارگیری عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در رشد و توسعه خلاقیت فراگیران موثر است.

کلید واژه ها: خلاقیت، دانش آموزان، توسعه، پرورش، مدارس ابتدایی.

۱. دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، ایران Ramezan.jahanian@gmail.com

پیشگفتار

خلاقیت به عنوان یک نیاز عالیه بشری در تمام ابعاد زندگی انسان مطرح است و عبارت است از، تحولات دامنه دار و جهشی در فکر و اندیشه انسان (آقائی فیشانی، ۱۳۷۷).

تورنس (۱۹۸۹) معتقد است که انسان برای بقا و تداوم حیات سازمان ها در آینده، نیازمند بسط قدرت خلاق در کودکان امروز است. وی معتقد است ایجاد فرصت برای پرورش خلاقیت برای هر جامعه به منزله مرگ و زندگی است. بدین سبب، اغلب جوامع مدت هاست برای شناسایی کودکان و نوجوانان خلاق و استفاده از شیوه های آموزشی خلاق، به برنامه ریزی های جدی پرداخته اند. ساعتچی (۱۳۷۶) نیز معتقد است مراحل متفاوت ذهن انسان خلاق در راه دست یابی به ایده ها و راهکارهای خلاقانه شامل: مرحله نخست آمادگی، مرحله دوم ایده سازی، مرحله سوم راه حل آفرینی و مرحله چهارم ارزشیابی است. گرابنر (۲۰۰۷). علاوه بر عوامل فردی، عوامل محیطی را نیز از جمله عوامل تأثیرگذار بر خلاقیت می داند. هم چنین، محیط در برانگیختن افکار تازه سهم بسزایی دارد و در یک کلمه؛ تمامی فرایند خلاقیت را تحت تأثیر قرار می دهد.

رشد و توسعه خلاقیت، وابسته به عوامل مختلف فردی و اجتماعی، مانند: هوش، خانواده، ویژگی های شخصیتی و... است. گرچه توانایی تفکر خلاق، به طور بالقوه و به نحو فطری، در انسان به ودیعه نهاده شده، اما ظهور آن مستلزم آموزش و پرورش مناسب است (میرکمالی و خورشیدی، ۱۳۸۸).

حسینی (۱۳۷۶) در تبیین شرایط درونی آفرینندگی و خلاقیت به ابعاد زیر اشاره دارد:

۱- ایمنی روان شناختی: این مرحله را می توان به سه فرآیند به هم پیوسته تقسیم کرد: پذیرش فرد به عنوان ارزش نامشروط، فراهم آوردن فضایی که در آن ارزشیابی بیرونی وجود ندارد و فهم همدلانه.

۲- آزادی روان شناختی: هنگامی که به فردی اجازه کامل آشکارسازی نمادین را می دهیم آفرینندگی پرورش می یابد. کاستلو^۱ (۲۰۰۸) معتقد است "فرایند خلاقیت در قالب ایده ها، افکار، تصاویر، رنگ ها، اشکال، کلمات، تخیلات، رؤیاها، هیجانات و احساسات بی بدیل در ضمیر خود آگاه فرد ظاهر می شود".

حسینی (۱۳۸۵) معتقد است، مؤثرترین روش های آموزش خلاقیت، روش هایی هستند که برای ایجاد انگیزه و فراهم کردن فرصت های یادگیری فعال به هر دو بعد شناختی و عاطفی انسان توجه دارند و آقازاده، (۱۳۸۲) خلاقیت را مرتبط با مجموعه ای از توانایی ها و خصیصه های هر فرد می داند. همچنین تحقیقات انجام شده در این زمینه به شرح زیر نشان می دهد که: جاویدی (۱۳۷۳) در بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با خلاقیت کودکان نشان داد که بین جو عاطفی خانواده و خلاقیت دانش آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. شریفی (۱۳۸۳). در بررسی رابطه خلاقیت و ویژگی های شخصیتی دانش آموزان نشان داد که میان عامل شخصیتی از جمله انعطاف پذیری و خلاقیت دانش آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

مقامی (۱۳۸۶) در بررسی تاثیر روش آموزش مساله محور بر افزایش خلاقیت دانش آموزان، نشان داد که، بین آموزش مساله محور و رشد خلاقیت دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد. عسگری (۱۳۸۷) نشان داد که روش های آموزش بارش مغزی، مهارت های پژوهشی، مطالعه خلاق، تدریس فعال (حل مساله و بحث گروهی)، استفاده از راهکارهای افزایش خود پنداره و ابراز وجود، آشنا کردن معلمان با خلاقیت و ارزش و اهمیت آن، و استفاده از برنامه های آموزشی انعطاف پذیر در کلاس، بر خلاقیت دانش آموزان مؤثر است. میرکمالی و خورشیدی (۱۳۸۸)، نشان دادند که آموزش خلاقیت و محتوای درس، فرهنگ و روابط اجتماعی خانواده رفتار معلم در کلاس، محیط آموزش، پشتکار دانش آموز، حاکمیت روابط انسانی معلم در کلاس درس، علاقه مندی دانش آموز،

1. Costelloe

رفتار خانواده، روش های تدریس، مهمترین عوامل موثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان است.

پژوهش جهانیان (۱۳۹۳) نشان داد که هرچه مدیران آموزش و پرورش در فرآیند مدیریت تعارض با مدیران مدارس، مدارا و تشریک مساعی نمایند میزان خلاقیت مدیران در مدارس بیش ترمی شود. فرج الهی، موسوی و تاجی پروانه (۱۳۸۹) نشان دادند که راه کارهای پرورش خلاقیت دانش آموزان عبارتند از: آموزش خود راهبری به دانش آموزان؛ توجه به جنبه های عاطفی آموزش؛ استقلال اجتماعی خانواده؛ تقویت خود ارزیابی در دانش آموزان؛ تلاش خانواده برای دادن استقلال عمل به دانش آموزان است. نادری، تجلی نیا، شریعتمداری و سیف نراقی (۱۳۹۱) نشان دادند که در مجموع، اعتبار و اعتماد پذیری برنامه فلسفه برای کودکان را در پرورش خلاقیت و چهار مولفه اصلی آن؛ یعنی سیالی و بسط و ابتکار و انعطاف پذیری تایید کرد. وکیلی نجمه و امینی علی (۱۳۸۹) در تحقیقات خویش نشان دادند که بین روش تدریس، محتوای کتب و استفاده معلمان و دانش آموزان از مواد و وسایل آموزشی درسی با شکوفایی خلاقیت دانش آموزان دوره ابتدایی رابطه وجود دارد. پارسامنش و صبحی قراملکی (۱۳۹۲) نشان دادند که آموزش بازی های وانمودی شعر بر افزایش خلاقیت کودکان دختر بی سرپرست تاثیر دارد و این تاثیر در طول زمان دارای پایداری است.

شریفی و داوری (۱۳۸۸) نشان دادند که آموزش خلاقیت صرف نظر از شیوه آموزش، به رشد و پرورش خلاقیت دانش آموزان کمک می کند. قاسمی و اقلیدس (۱۳۸۴) در بررسی تاثیر آموزش درس «پرورش خلاقیت در کودکان» بر افزایش خلاقیت دانش آموزان، نتایج حاصله بیانگر افزایش نمره خلاقیت دانش آموزان رشته گروه آزمایش بود. مومنی مهمویی و وجی نژاد (۱۳۸۹) نشان دادند که: به کارگیری الگوی تدریس بدیعه پردازی موجب رشد و گسترش خلاقیت دانش آموزان می شود. همچنین به کارگیری این الگو باعث رشد قابلیت سیالی، انعطاف پذیری، اصالت و بسط تفکر دانش آموزان می شود.

کی نژاد و نگاهداری (۱۳۸۷) راهبردی برای مولفه های رشد خلاقیت در نظام آموزش و پرورش کشور به شرح زیر ارائه نموده اند:

- راه اندازی دوره های آموزشی مربوط به مهارت های خلاقیت و شیوه های آموزش تفکر خلاق در مراکز تربیت معلم و آموزش ضمن خدمت؛

- آموزش و ترویج شیوه های صحیح برقراری رابطه عاطفی و ایجاد اعتماد متقابل میان معلم و دانش آموز؛

- آموزش شیوه های یادگیری فعال، دوسویه و مشارکت جو به معلمان؛

- به کارگیری هر چه بیشتر شاخص های مربوط به انگیزه و علاقه به شغل معلمی در نظام گزینش معلمان؛

- ترویج روحیه نوآوری و خطرپذیری و عدم ترس از طرد اجتماعی و شکست در بین دانش آموزان؛

- طراحی ارزیابی های آموزشی بر مبنای حل مساله خلاق و سنجش خلاقیت دانش آموز و نه محفوظات صرف؛

- توجه به اصول علمی مخاطب شناسی و نیازسنجی در طراحی محتواهای درسی؛
- رعایت هر چه بیشتر عدالت در توزیع و بهره برداری از امکانات و فضاهای آموزشی؛

زارعی زوارکی ، نوروزی و صفوی (۱۳۹۱) نشان دادند که یکی از راه های پرورش تفکر خلاق و ارتقاء یادگیری و یادداری در دانش آموزان، روش تدریس بدیعه پردازی است زیرا این روش می تواند به طور مستقیم باعث رشد تفکر خلاق در دانش آموزان شود.

قره خانی و همکاران (۱۳۹۲) وجود رابطه معنا داری و مثبت بین سبک رهبری و خلاقیت معلمان را نشان دادند. شاهعلی زاده و همکاران (۱۳۹۳) نیز نشان دادند که یکی از روش های افزایش پرورش خلاقیت، استفاده از الگوی خلاقیت ویلیامز است. وایلینگر^۱ (۱۹۹۴) در تحقیقات خویش سه عامل موضوعات درسی، روش های تدریس و مهارت های

1. Willings

تفکر واگرا و مولد را از مؤلفه های پرورش خلاقیت در دانش آموزان می داند. آمابیل و همکارانش (۲۰۰۱) نیز به این نتیجه رسیدند که خلاقیت، به شدت متأثر از محیط کسب و کار است. این یافته ها، بیانگر این نکته ی مهم است که محیط، نقش برجسته تری نسبت به سایر عوامل نظیر ویژگی ها و استعداد های فردی در خلاقیت دارد. گاردنر^۱ (۲۰۰۲) در نتیجه مطالعات خویش نشان داده است که مرشدان، معلمان و راهنمایان در ایجاد انگیزه افراد خلاق نقش بسیار مهمی ایفا کرده اند. والاس^۲ (۲۰۰۳) نشان داده است که در کلاس های خلاق، فکر بیش از حافظه ارزش دارد و عامل خلاقیت را عامل تعادل بین امنیت روانی و آزادی دانش آموزان برای ریسک پذیری آنان می داند. مارتین و ترابلانچ (۲۰۰۳) نیز مهمترین ویژگی یا ارزش های ساختار ارگانیک، که موجب توسعه خلاقیت و نوآوری می شوند انعطاف پذیری، آزادی و کار تیمی و هماهنگ است. آلبرت (۲۰۰۵) نیز در مطالعات خویش انگیزه های درونی دانش آموزان را عامل خلاقیت می داند.

همچنین کیمبرلی^۳ (۲۰۰۳) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که رهبری تحول گرا، دارای ارتباط معنا دار و منفی با عملکرد خلاق گروهی است. چان یوک کنگ و همکارانش^۴ (۲۰۰۷) در تحقیقات خویش نشان دادند که دانش آموزان شرکت کننده در برنامه درسی فلسفه برای کودکان عملکرد بهتری در مهارت های مربوط به تفکر انتقادی و تفکر خلاق نشان داده اند. آن ها هم چنین توانایی بیان افکار و احترام به عقاید دیگران را نشان دادند. گاراگوردوبی^۵ (۲۰۰۶) نشان داد که مداخله در گروه آزمایش باعث افزایش خلاقیت تصویری و کلامی در مؤلفه های ابتکار و تظاهرات خلاقانه آزمودنی ها شده است.

-
1. Gardner
 2. Wallas
 3. Kimberly
 4. Chan yoke keng et al.
 5. Garaigordobi

هانتر^۱ (۲۰۰۹) نشان داد که بین سبک های رهبری تحول گرا و خلاقیت ، رابطه معناداری وجود دارد یا به بیانی دیگر، سازمان هایی که ساختار ارگانیک دارند و از مشارکت گروهی استفاده می کنند و روابط عمودی و افقی بیشتری دارند در خلق ایده های خلاق و افزایش عملکرد سازمانی از توان بیشتری برخوردارند. نویتیم^۲ (۲۰۱۰) نشان دادند که استفاده از ویلاک در یادگیری دانش آموزان موجب افزایش علاقه و انگیزه شده و منجر به تفکر خلاق می شود. دائوگارسپار^۳ (۲۰۱۱) در نتایج پژوهش خویش در اهمیت رویکردهای خلاق معلمان در شکل گیری خلاقیت دانش آموزان تاکید کرد و تانجیتا نونت^۴ (۲۰۱۱) نشان داد که استفاده از فن بدیعه پردازی در پرورش خلاقیت دانش آموزان موثر است. دانیالز^۴ (۲۰۱۳) نیز در تحقیقات خویش نشان داد که معلمان از کودکان تا دبیرستان خلاقیت دانش آموزان را کاهش داده اند.

باتوجه به آنچه گفته شد پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سئوالات زیر است:

- ۱- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد رفتار معلم در کلاس درس کدامند؟
- ۲- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد پشتکار دانش آموز کدامند؟
- ۳- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد علاقه دانش کدامند؟
- ۴- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد روش های تدریس کدامند؟
- ۵- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد محتوای آموزش کدامند؟

1. Hunter
2. Noytim
3. Dau Gaspar
4. Daniels

- ۶- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد آموزش خلاقیت کدامند؟
- ۷- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد فرهنگ و روابط اجتماعی خانواده کدامند؟
- ۸- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد روابط انسانی معلم در کلاس درس کدامند؟
- ۹- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد رفتار خانواده کدامند؟
- ۱۰- عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد محیط آموزش کدامند؟

روش پژوهش

هدف پژوهش حاضر، بررسی عوامل موثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی است که با روش توصیفی از نوع پیمایشی اجرا شد. جامعه آماری، همه معلمان مدارس ابتدایی استان البرز به تعداد ۴۶۷۷ و نمونه آماری پژوهش تعداد ۳۵۴ نفر از معلمان که براساس جدول تعیین حجم نمونه مورگان به روش تصادفی سیستماتیک انتخاب شد. این روش نمونه‌گیری، وقتی مورد استفاده قرار می‌گیرد که تعداد افراد جامعه آماری زیاد است زیرا وقتی تعداد افراد جامعه آماری زیاد است روش تصادفی ساده عملاً امکان‌پذیر نیست و به جای آن، نمونه‌گیری سیستماتیک به کار می‌رود.

در این روش، کل جامعه آماری را از ۱ الی آخر شماره‌گذاری می‌کنیم و نسبت به اینکه بین نمونه (n) و کل جامعه آماری (N) چه نسبتی لازم است. افراد مورد نیاز را با همان نسبت انتخاب می‌کنیم.

ابزار اندازه گیری، پرسشنامه محقق ساخته که بر پایه یافته های پژوهشی میرکمالی و خورشیدی (۱۳۸۸) در مورد عوامل موثر در پرورش خلاقیت در دانش آموزان تنظیم شده است. مقیاس اندازه گیری، بر اساس مقیاس پنج درجه ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم) تنظیم شده است. این پرسشنامه دارای ده بخش و ۱۰۵ گویه به شرح زیر است:

۱- رفتار معلم در کلاس درس، شامل: سوال های ۱۱ الی ۱۴ پرسشنامه؛

۲- پشتکار دانش آموز، شامل: سوال های ۱۵ الی ۲۶ پرسشنامه؛

۳- علاقه دانش آموز، شامل: سوال های ۲۷ الی ۳۶ پرسشنامه؛

۴- روشهای تدریس، شامل: سوال های ۳۷ الی ۴۱ پرسشنامه؛

۵- محتوای آموزش، شامل: سوال های ۴۲ الی ۴۷ پرسشنامه؛

۶- آموزش خلاقیت، شامل: سوال های ۴۸ الی ۶۵ پرسشنامه؛

۷- فرهنگ و روابط اجتماعی خانواده، شامل: سوال های ۶۶ الی ۷۹ پرسشنامه؛

۸- روابط انسانی معلم در کلاس درس، شامل: سوال های ۸۰ الی ۸۹ پرسشنامه؛

۹- رفتار خانواده، شامل: سوال های ۹۰ الی ۹۳ پرسشنامه؛

۱۰- محیط آموزش، شامل: سوال های ۹۴ الی ۱۰۵ پرسشنامه؛

روایی پرسشنامه توسط ۳۵ نفر از صاحب نظران مورد تأیید قرار گرفت، پایایی آن هم به کمک آلفای کرونباخ محاسبه و ضریب پایایی پرسشنامه ۰/۸۹ به دست آمده است. در تجزیه و تحلیل داده ها به منظور شناسایی ابعاد و مولفه های خلاقیت دانش آموزان از آزمون تحلیل عاملی استفاده شده است.

یافته های پژوهش

جدول ۱. توصیف داده های نمونه آماری به تفکیک جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
مرد	۹۶	۲۷	۲۷
زن	۲۵۸	۷۳	۱۰۰
خطا	۰	۰	
جمع	۳۵۴	۱۰۰	

جدول ۲. توصیف داده های نمونه آماری به تفکیک مدرک تحصیلی

تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
فوق دیپلم	۹۲	۲۶	۲۶
کارشناسی	۲۰۵	۵۸	۸۴
فوق لیسانس و بالاتر	۵۷	۱۶	۱۰۰
خطا	۰	۰	
جمع	۳۵۴	۱۰۰	

جدول ۳. توصیف داده های نمونه آماری به تفکیک سنوات خدمت

سنوات خدمت	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
تا ۱۰ سال	۴۷	۱۳	۱۳
۱۰ تا ۲۰ سال	۱۱۴	۳۲	۴۵
۲۰ تا ۳۰	۱۹۳	۵۵	۱۰۰
خطا	۰	۰	
جمع	۳۵۴	۱۰۰	

نتایج آزمون KMO^۱ در مورد داده های پرسشنامه مربوط به عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی نشان داد که ارزش به دست آمده ۰/۷۹۴ است و چون از ۰/۵ بزرگتر است لذا توزیع داده ها نرمال بوده و انجام آزمون تحلیل عاملی بر روی این داده ها مناسب است. بنابراین جهت شناسایی عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی به شرح زیر از آزمون تحلیل عاملی استفاده شد و نتایج ارائه شد.

۲- عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد رفتار معلم در کلاس درس کدامند؟

جدول ۴. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد رفتار معلم در کلاس درس

ردیف	مولفه های پرورش خلاقیت در بعد رفتار معلم در کلاس درس	بار عاملی
۱	آمادگی معلم در ارایه مطالب درسی	۰/۷۳۱
۲	تخصص معلم در رشته تحصیلی خود	۰/۶۲۰
۳	نظم و انضباط معلم در کلاس درس	۰/۶۴۲
۴	شناخت معلم از دانش آموزان	۰/۷۰۲
۵	روابط منطقی معلم با دانش آموزان	۰/۶۲۲
۶	میزان علاقه مندی معلم به تدریس	۰/۷۲۰
۷	علاقه مندی معلم به ابعاد مختلف رشد دانش آموزان	۰/۶۸۵
۸	ارزیابی مستمر آموخته های دانش آموزان	۰/۶۹۲
۹	نحوه ارایه آموزش و تسلط بر درس	۰/۷۴۳
۱۰	تسلط معلم بر الگوهای نوین تدریس	۰/۶۱۱
۱۱	شناخت معلم نسبت به مواد درسی که تدریس می کند	۰/۵۹۴
۱۲	آراستگی ظاهری و جذابیت معلم	۰/۷۲۸
۱۳	روابط عاطفی معلم با دانش آموزان	۰/۷۴۹
۱۴	میزان انگیزه معلم در تدریس	۰/۵۷۳

یافته های مندرج در جدول فوق نشان می دهد که، عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد رفتار معلم در کلاس درس عبارتند از: آمادگی معلم در ارائه مطالب درسی، تخصص معلم در رشته تحصیلی خود، نظم و انضباط معلم در کلاس درس، شناخت معلم از دانش آموزان، روابط منطقی معلم با دانش آموزان، میزان علاقمندی معلم به تدریس، علاقه مندی معلم به ابعاد مختلف رشد دانش آموزان، ارزیابی مستمر آموخته های دانش آموزان، نحوه ارائه آموزش و تسلط بر درس، تسلط معلم بر الگوهای نوین تدریس، شناخت معلم نسبت به مواد درسی که تدریس می کند، آراستگی ظاهری و جذابیت معلم، روابط عاطفی معلم با دانش آموزان و میزان انگیزه معلم در تدریس است.

۲- عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد پشتکار دانش آموز کدامند؟

جدول ۵. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد پشتکار دانش آموز

ردیف	مولفه های پرورش خلاقیت در بعد پشتکار دانش آموز	بار عاملی
۱	تلاش برای تقویت روح مطالعه و کتابخوانی	۰/۶۱۴
۲	تلاش برای کسب یادگیری خلاق	۰/۷۲۲
۳	تلاش برای کسب یادگیری اصیل و عمیق	۰/۶۵۱
۴	تلاش برای مناسب نمودن محتوا با فهم خود	۰/۶۰۲
۵	تلاش برای تقویت عزت نفس	۰/۶۵۱
۶	تلاش برای خویشتن پنداری مثبت و خود باوری	۰/۵۸۲
۷	تلاش برای پیوند دادن میان آموخته های قبلی و جدید	۰/۵۷۴
۸	احترام نسبت به تلاش دیگران	۰/۵۴۵
۹	تلاش برای برقراری ارتباط با مدرسه و والدین	۰/۶۲۴
۱۰	تلاش برای تقویت اعتماد به نفس	۰/۷۰۴
۱۱	تلاش برای تقویت قدرت تصمیم گیری	۰/۵۶۷
۱۲	تلاش برای ارتباط مؤثر با دانش آموزان	۰/۵۳۳

یافته های مندرج در جدول فوق نشان می دهد که عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد پشتکار دانش آموز عبارتند از: تلاش دانش آموزان برای تقویت روح مطالعه و کتابخوانی، کسب یادگیری خلاق، کسب یادگیری اصیل و عمیق، تلاش برای مناسب نمودن محتوا با فهم خود، تقویت عزت نفس، تلاش برای خویشتن پنداری مثبت و خود باوری برای پیوند دادن میان آموخته های قبلی و جدید، احترام نسبت به تلاش دیگران، تلاش برای برقراری ارتباط با مدرسه و والدین، تقویت اعتماد به نفس، تلاش برای تقویت قدرت تصمیم گیری و تلاش برای ارتباط مؤثر با دانش آموزان است.

۳- عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد علاقه مندی دانش آموز کدامند؟

جدول ۶. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد علاقه مندی دانش آموز

بار عاملی	مؤلفه های پرورش خلاقیت در بعد علاقه مندی دانش آموز	ردیف
۰/۷۴۱	علاقه به تحصیل و رشته تحصیلی	۱
۰/۶۱۱	خوش اخلاقی دانش آموز در کلاس درس	۲
۰/۶۷۲	میزان مطالعه دانش آموز	۳
۰/۶۴۱	معدل هرنیم سال تحصیلی دانش آموز	۴
۰/۵۸۲	معدل سال قبل تحصیلی دانش آموز	۵
۰/۶۱۴	نظم پذیری دانش آموز	۶
۰/۶۲۰	به کار گیری مطالب یادگرفته شده در موقعیت های واقعی زندگی توسط دانش آموز	۷
۰/۵۱۶	علاقه مندی دانش آموزان به اولیاء مدرسه	۸
۰/۵۸۲	علاقه مندی به معلمان	۹
۰/۵۴۱	علاقه مندی به هم کلاسی ها	۱۰

یافته های مندرج در جدول فوق نشان می دهد که، عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد علاقه مندی دانش آموز عبارتند از: علاقه به تحصیل و

رشته تحصیلی، خوش اخلاقی دانش آموز در کلاس درس، میزان مطالعه دانش آموز، معدل هر نیم سال تحصیلی، معدل سال قبل تحصیلی، نظم پذیری دانش آموز، به کار گیری مطالب یادگرفته شده در موقعیت های واقعی زندگی توسط دانش آموز، علاقه مندی دانش آموزان به اولیاء مدرسه، علاقه مندی به معلمان و علاقه مندی به هم کلاسی هاست.

۴-عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد روش های تدریس کدامند؟

جدول ۷. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد روش های تدریس

ردیف	مؤلفه های پرورش خلاقیت در بعد روش های تدریس	بار عاملی
۱	روش آموزش تقویت استقلال	۰/۶۳۱
۲	تعهد به اصلاح امور اجتماعی	۰/۵۱۲
۳	نقش الگویی معلم در کلاس از طریق تعهد به یادگیری	۰/۶۸۲
۴	تعهد به اصلاح امور فرهنگی	۰/۵۰۱
۵	شیوه حل مسائل اجتماعی	۰/۵۲۶

یافته های مندرج در جدول فوق نشان می دهد که، عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد روش های تدریس شامل: روش آموزش تقویت استقلال، تعهد به اصلاح امور اجتماعی، نقش الگویی معلم در کلاس از طریق تعهد به یادگیری، تعهد به اصلاح امور فرهنگی، تعهد به اصلاح امور فرهنگی و شیوه حل مسائل اجتماعی است.

۵-عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد محتوای آموزش کدامند؟

جدول ۸. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد محتوای آموزش

ردیف	مؤلفه های پرورش خلاقیت در بعد محتوای آموزش	بار عاملی
۱	تناسب محتوا با رشد عاطفی دانش آموز	۰/۶۰۲
۲	با معنا و جذاب بودن، محتوا برای دانش آموز	۰/۷۲۸
۳	تناسب برنامه های آموزشی با رشد ذهنی دانش آموز	۰/۶۸۵
۴	تناسب محتوا با اهداف تعلیم و تربیت	۰/۶۱۲
۵	آموزش محتوا با انگیزه دانش آموز	۰/۷۰۸
۶	مفید و مناسب بودن محتوا برای دانش آموز	۰/۷۱۷

یافته های مندرج در جدول فوق نشان می دهد که، عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت

دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد محتوای آموزش شامل: تناسب محتوا با رشد عاطفی دانش آموز، با معنا و جذاب بودن محتوا برای دانش آموز، تناسب برنامه های آموزشی با رشد ذهنی دانش آموز، تناسب محتوا با اهداف تعلیم و تربیت، آموزش محتوا با انگیزه دانش آموز و مفید و مناسب بودن محتوا برای دانش آموز است.

۶-عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد آموزش خلاقیت کدامند؟

جدول ۹. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد آموزش خلاقیت

ردیف	مؤلفه های پرورش خلاقیت در بعد آموزش خلاقیت	بار عاملی
۱	یادگیری چگونه دانستن به دانش آموز	۰/۶۱۲
۲	یاددادن روش آموزش کنترل خود و محیط به دانش آموز	۰/۶۸۰
۳	تقویت صبر و بردباری در دانش آموز	۰/۶۰۲
۴	یادگیری اصیل و عمیق به دانش آموز	۰/۶۵۱
۵	دادن آزادی عمل به دانش آموز	۰/۶۷۸
۶	تقویت خود ارزیابی در دانش آموز	۰/۵۹۲
۷	توجه به پویا و سازنده بودن آموزش	۰/۶۰۸
۸	آموزش راه های مقابله با استرس به دانش آموز	۰/۶۱۸
۹	توجه به اهمیت عقلانی در آموزش	۰/۷۰۱
۱۰	آموزش تقویت هوش عاطفی و اجتماعی به دانش آموزان	۰/۵۱۸
۱۱	وجود جو آزاد و غیر مستبدانه در آموزش	۰/۵۲۸
۱۲	آموزش چگونه با دیگران زیستن به دانش آموز	۰/۵۷۲
۱۳	توجه به جنبه های عاطفی آموزش	۰/۵۸۵
۱۴	آموزش خود راهبری به دانش آموز	۰/۶۰۹
۱۵	آموزش انعطاف پذیری به دانش آموز	۰/۶۱۲
۱۶	آموزش غنی سازی محتوا به دانش آموز	۰/۶۰۱
۱۷	آموزش چگونگی ارزیابی میزان یادگیری به دانش آموزان	۰/۵۵۱
۱۸	آموزش روشهای تفکر به دانش آموزان	۰/۵۸۱

یافته های مندرج در جدول فوق نشان می دهد که، عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس در بعد آموزش خلاقیت شامل: یادگیری چگونه دانستن به دانش آموز، یاددادن روش آموزش کنترل خود و محیط به دانش آموز، تقویت صبر و بردباری در دانش آموز، یادگیری اصیل و عمیق به دانش آموز، دادن آزادی عمل به دانش آموز، تقویت خود ارزیابی در دانش آموز، توجه به پویا و سازنده بودن آموزش، آموزش راه های مقابله با استرس، توجه به اهمیت عقلانی در آموزش، آموزش تقویت هوش عاطفی و اجتماعی به

دانش آموزان، وجود جو آزاد و غیر مستبدانه در آموزش، آموزش چگونگی با دیگران زیستن به دانش آموز، توجه به جنبه های عاطفی آموزش، آموزش خود راهبری، آموزش انعطاف پذیری به دانش آموز، آموزش غنی سازی محتوا آموزش چگونگی ارزیابی میزان یادگیری به دانش آموزان و آموزش روش های تفکر به دانش آموزان است.

۷- عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد فرهنگ و روابط اجتماعی خانواده کدامند؟

جدول ۱۰. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد فرهنگ و روابط اجتماعی خانواده

ردیف	مؤلفه های پرورش خلاقیت در بعد فرهنگ و روابط اجتماعی خانواده	بار عاملی
۱	نقش الگویی والدین برای فرزندان	۰/۷۰۲
۲	موقعیت اجتماعی خانواده	۰/۶۹۱
۳	قوانین و مقررات حاکم بر خانواده	۰/۶۸۵
۴	معیارهای مهم خانواده در برخورد با دیگران	۰/۶۷۲
۵	گرایش فکری خانواده	۰/۶۹۸
۶	توانایی سازگاری خانواده با محیط	۰/۵۷۰
۷	موقعیت فرهنگی خانواده	۰/۵۸۵
۸	توجه به توانایی جسمی و قدرت بدنی (رشد جسمی) فرزندان در خانواده	۰/۵۹۱
۹	وضعیت اقتصادی خانواده	۰/۵۲۳
۱۰	روابط خانوادگی بین افراد	۰/۶۹۸
۱۱	نگرانی والدین نسبت به فرزند	۰/۶۱۸
۱۲	ترس والدین از شکست فرزندان	۰/۵۱۸
۱۳	مشارکت فرزندان در تصمیم گیری خانواده	۰/۵۲۵
۱۴	میزان مسئولیت هایی که در خانواده به فرزندان می دهند	۰/۵۲۶

یافته های مندرج در جدول فوق نشان می دهد که عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس در بعد فرهنگ و روابط اجتماعی خانواده شامل: نقش الگویی والدین برای فرزندان، موقعیت اجتماعی خانواده، قوانین و مقررات حاکم بر خانواده، معیارهای مهم

خانواده در برخورد با دیگران، گرایش فکری خانواده، توانایی سازگاری خانواده با محیط، موقعیت فرهنگی خانواده، توجه به توانایی جسمی و قدرت بدنی (رشد جسمی) فرزندان در خانواده، وضعیت اقتصادی خانواده، روابط خانوادگی بین افراد، نگرانی والدین نسبت به فرزند، ترس والدین از شکست فرزندان، مشارکت فرزندان در تصمیم گیری خانواده و میزان مسئولیت هایی که در خانواده به فرزندان می دهند.

۸- عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد حاکمیت روابط انسانی معلم در کلاس درس کدامند؟

جدول ۱۱. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد حاکمیت روابط انسانی معلم در کلاس درس

ردیف	مؤلفه های پرورش خلاقیت در بعد حاکمیت روابط انسانی معلم در کلاس درس	بار عاملی
۱	مشارکت دادن دانش آموزان	۰/۷۱۵
۲	اخلاق و رفتار معلم	۰/۷۲۵
۳	احترام به جمع	۰/۶۷۵
۴	فن بیان معلم	۰/۶۹۱
۵	توانایی تطبیق و سازگاری معلم	۰/۶۵۶
۶	استقبال اجتماعی	۰/۶۰۵
۷	اطلاعات عمومی معلم	۰/۶۲۵
۸	روابط حاکم در کلاس درس	۰/۶۹۵
۹	آداب و رسوم موجود در کلاس درس	۰/۵۵۸
۱۰	دوست داشتن هم کلاسی ها	۰/۵۹۰

یافته های مندرج در جدول فوق نشان می دهد که عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس در بعد حاکمیت روابط انسانی معلم در کلاس درس شامل: مشارکت دادن دانش آموزان، اخلاق و رفتار معلم، احترام به جمع، فن بیان معلم، توانایی تطبیق و سازگاری معلم، استقبال اجتماعی، اطلاعات عمومی معلم، روابط حاکم در کلاس درس، آداب و رسوم موجود در کلاس درس و دوست داشتن هم کلاسی هاست.

۹-عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد رفتار خانواده کدامند؟

جدول ۱۲. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد رفتار خانواده

ردیف	مؤلفه های پرورش خلاقیت در بعد رفتار خانواده	بار عاملی
۱	پیوند عاطفی و تعامل منطقی والدین با فرزند	۰/۷۴۱
۲	تلاش خانواده برای دادن استقلال عمل به دانش آموز	۰/۷۰۲
۳	تلاش خانواده بر فعال و خلاق نمودن دانش آموز	۰/۶۷۵
۴	تلاش برای جلوگیری از وابسته شدن دانش آموز به والدین	۰/۶۸۲

یافته های مندرج درجدول فوق نشان می دهد که عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس در بعد رفتار خانواده شامل: پیوند عاطفی و تعامل منطقی والدین با فرزند، تلاش خانواده برای دادن استقلال عمل به دانش آموز، تلاش خانواده بر فعال و خلاق نمودن دانش آموز و تلاش برای جلوگیری از وابسته شدن دانش آموز به والدین است.

۱۰-عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی در بعد محیط آموزش کدامند؟

جدول ۱۳. نتایج آزمون تحلیل عاملی در بعد محیط آموزش

ردیف	مؤلفه های پرورش خلاقیت در بعد محیط آموزش	بار عاملی
۱	موقعیت فیزیکی محیط آموزشی	۰/۷۰۳
۲	جذابیت و جالب بودن محیط آموزشی	۰/۷۲۸
۳	امکانات گوناگون موجود در محیط آموزشی	۰/۶۸۵
۴	رفتار و نگرش حاکم در محیط آموزش	۰/۶۵۶
۵	توجه به هوش اجتماعی در محیط آموزش	۰/۶۶۸
۶	مناسب بودن و کافی بودن محیط آموزشی	۰/۶۷۰
۷	وضعیت اجتماعی حاکم بر محیط آموزشی	۰/۶۵۲
۸	مثبت و مفید بودن محیط آموزشی	۰/۶۳۱
۹	جو حاکم بر محیط آموزشی	۰/۵۹۴
۱۰	تکنولوژی آموزشی موجود در محیط آموزش	۰/۵۷۲
۱۱	توجه به کار و آموزش گروهی در محیط آموزشی	۰/۵۸۱
۱۲	ساختار منطقی حاکم بر محیط آموزشی	۰/۴۸۷

یافته های مندرج در جدول فوق نشان می دهد که عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مدارس در بعد محیط آموزش شامل: موقعیت فیزیکی محیط آموزشی، جذابیت و جالب بودن محیط آموزشی، امکانات گوناگون موجود در محیط آموزشی، امکانات گوناگون موجود در محیط آموزشی، رفتار و نگرش حاکم در محیط آموزش، توجه به هوش اجتماعی در محیط آموزش، مناسب بودن و کافی بودن محیط آموزشی، وضعیت اجتماعی حاکم بر محیط آموزشی، مثبت و مفید بودن محیط آموزشی، جو حاکم بر محیط آموزشی، تکنولوژی آموزشی موجود در محیط آموزش، توجه به کار و آموزش گروهی در محیط آموزشی، و ساختار منطقی حاکم بر محیط آموزشی است.

بحث و نتیجه گیری

یافته های تحقیق حاضر نشان داد که، عوامل مؤثر در پرورش و توسعه خلاقیت دانش آموزان مدارس ابتدایی عبارتند از:

۱- در بعد رفتار معلم در کلاس درس شامل: آمادگی معلم در ارائه مطالب درسی، تخصص معلم در رشته تحصیلی خود، نظم و انضباط معلم در کلاس درس، شناخت معلم از دانش آموزان، روابط منطقی معلم با دانش آموزان، میزان علاقه مندی معلم به تدریس، علاقه مندی معلم به ابعاد مختلف رشد دانش آموزان، ارزیابی مستمر آموخته های دانش آموزان، نحوه ارائه آموزش و تسلط بر درس، تسلط معلم بر الگوهای نوین تدریس، شناخت معلم نسبت به مواد درسی که تدریس می کند، آراستگی ظاهری و جذابیت معلم، روابط عاطفی معلم با دانش آموزان و میزان انگیزه معلم در تدریس است.

۲- در بعد پشتکار دانش آموز شامل: تلاش دانش آموزان برای تقویت روح مطالعه و کتابخوانی، کسب یادگیری خلاق، کسب یادگیری اصیل و عمیق، تلاش برای مناسب نمودن محتوا با فهم خود، تقویت عزت نفس، تلاش برای خویشتن پنداری مثبت و خود

باوری، برای پیوند دادن میان آموخته های قلبی و جدید، احترام نسبت به تلاش دیگران، تلاش برای برقراری ارتباط با مدرسه و والدین، تقویت اعتماد به نفس، تلاش برای تقویت قدرت تصمیم گیری و تلاش برای ارتباط موثر با دانش آموزان است.

۳- در بعد علاقه مندی دانش آموز شامل: علاقه به تحصیل و رشته تحصیلی، خوش اخلاقی دانش آموز در کلاس درس، میزان مطالعه دانش آموز، معدل هر نیم سال تحصیلی، معدل سال قبل تحصیلی، نظم پذیری دانش آموز، به کار گیری مطالب یادگرفته شده در موقعیت های واقعی زندگی توسط دانش آموز، علاقه مندی دانش آموزان به اولیاء مدرسه، علاقه مندی به معلمان و علاقه مندی به هم کلاسی هاست.

۴- در بعد روش های تدریس شامل: روش آموزش تقویت استقلال، تعهد به اصلاح امور اجتماعی، نقش الگویی معلم در کلاس از طریق تعهد به یادگیری، تعهد به اصلاح امور فرهنگی، تعهد به اصلاح امور فرهنگی و شیوه حل مسائل اجتماعی است.

۵- در بعد محتوای آموزش شامل: تناسب محتوا با رشد عاطفی دانش آموز، با معنا و جذاب بودن، محتوا برای دانش آموز، تناسب برنامه های آموزشی با رشد ذهنی دانش آموز، تناسب محتوا با اهداف تعلیم و تربیت، آموزش محتوا با انگیزه دانش آموز و مفید و مناسب بودن محتوا برای دانش آموز است.

۶- در بعد آموزش خلاقیت شامل: یادگیری چگونه دانستن به دانش آموز، یاددادن روش آموزش کنترل خود و محیط به دانش آموز، تقویت صبر و بردباری در دانش آموز، یادگیری اصیل و عمیق به دانش آموز، دادن آزادی عمل به دانش آموز، تقویت خود ارزیابی در دانش آموز، توجه به پویا و سازنده بودن آموزش، آموزش راههای مقابله با استرس، توجه به اهمیت عقلانی در آموزش، آموزش تقویت هوش عاطفی و اجتماعی به دانش آموزان، وجود جو آزاد و غیر مستبدانه در آموزش، آموزش چگونه با دیگران زیستن به دانش آموز، توجه به جنبه های عاطفی آموزش، آموزش خود راهبری، آموزش

انعطاف پذیری به دانش آموز، آموزش غنی سازی محتوا آموزش چگونگی ارزیابی میزان یادگیری به دانش آموزان و آموزش روش های تفکر به دانش آموزان است.

۷- در بعد فرهنگ و روابط اجتماعی خانواده شامل: نقش الگویی والدین برای فرزندان، موقعیت اجتماعی خانواده، قوانین و مقررات حاکم بر خانواده، معیارهای مهم خانواده در برخورد با دیگران، گرایش فکری خانواده، توانایی سازگاری خانواده با محیط، موقعیت فرهنگی خانواده، توجه به توانایی جسمی و قدرت بدنی (رشد جسمی) فرزندان در خانواده، وضعیت اقتصادی خانواده، روابط خانوادگی بین افراد، نگرانی والدین نسبت به فرزند، ترس والدین از شکست فرزندان، مشارکت فرزندان در تصمیم گیری خانواده و میزان مسئولیت هایی که در خانواده به فرزندان می دهند.

۸- در بعد حاکمیت روابط انسانی معلم در کلاس درس شامل: مشارکت دادن دانش آموزان، اخلاق و رفتار معلم، احترام به جمع، فن بیان معلم، توانایی تطبیق و سازگاری معلم، استقبال اجتماعی، اطلاعات عمومی معلم، روابط حاکم در کلاس درس، آداب و رسوم موجود در کلاس درس و دوست داشتن هم کلاسی هاست.

۹- در بعد رفتار خانواده شامل: پیوند عاطفی و تعامل منطقی والدین با فرزند، تلاش خانواده برای دادن استقلال عمل به دانش آموز، تلاش خانواده بر فعال و خلاق نمودن دانش آموز و تلاش برای جلوگیری از وابسته شدن دانش آموز به والدین است.

۱۰- در بعد محیط آموزش شامل: موقعیت فیزیکی محیط آموزشی، جذابیت و جالب بودن محیط آموزشی، امکانات گوناگون موجود در محیط آموزشی، امکانهای گوناگون موجود در محیط آموزشی، رفتار و نگرش حاکم در محیط آموزش، توجه به هوش اجتماعی در محیط آموزش، مناسب بودن و کافی بودن محیط آموزشی، وضعیت اجتماعی حاکم بر محیط آموزشی، مثبت و مفید بودن محیط آموزشی، جو حاکم بر محیط آموزشی، تکنولوژی آموزشی موجود در محیط آموزش، توجه به کار و آموزش گروهی در محیط آموزشی و ساختار منطقی حاکم بر محیط آموزشی است.

مقایسه نتایج به دست آمده در این تحقیق، با یافته های تحقیقات قبلی به شرح زیر هم خوانی دارد:

شریفی (۱۳۸۳) که نشان داد، میان عامل شخصیتی از جمله انعطاف پذیری و خلاقیت دانش آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. مقامی (۱۳۸۶) نشان داد که بین آموزش مساله محور و رشد خلاقیت دانش آموزان رابطه معنی داری وجود دارد. جاویدی (۱۳۷۳) نشان داد که بین جو عاطفی خانواده و خلاقیت دانش آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. میرکمالی و خورشیدی (۱۳۸۸) عوامل موثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان را آموزش خلاقیت و محتوای درس، فرهنگ و روابط اجتماعی خانواده رفتار معلم در کلاس، محیط آموزش، پشتکار دانش آموز، حاکمیت روابط انسانی معلم در کلاس درس، علاقه مندی دانش آموز، رفتار خانواده، روش های تدریس ارائه نمودند. نادری و همکاران (۱۳۹۱) اعتبار و اعتماد پذیری برنامه فلسفه برای کودکان را در پرورش خلاقیت و چهار مؤلفه اصلی آن؛ یعنی سیالی و بسط و ابتکار و انعطاف پذیری، تأیید کرد. قره خانی و همکاران (۱۳۹۲) وجود رابطه معنا داری و مثبت بین سبک رهبری و خلاقیت معلمان را نشان دادند. همچنین والاس (۲۰۰۳) نشان داده است که در کلاس های خلاق، فکر بیش از حافظه ارزش دارد و عامل خلاقیت را عامل تعادل بین امنیت روانی و آزادی دانش آموزان برای ریسک پذیری آنان می داند. گاردنر (۲۰۰۲) در نتیجه مطالعات خویش نشان داده است که مرشدان، معلمان و راهنمایان در ایجاد انگیزه افراد خلاق نقش بسیار مهمی ایفا کرده اند. وایلینگز (۱۹۹۴) سه عامل موضوعات درسی، روش های تدریس و مهارت های تفکر واگرا و مولد را از مؤلفه های پرورش خلاقیت در دانش آموزان می داند. بنابراین پیشنهاد می شود دست اندرکاران آموزش و پرورش جهت پرورش دانش آموزان خلاق در نظام آموزشی خود از نتایج این پژوهش که مورد تأیید تحقیقات داخلی و خارجی هم است استفاده مناسب نمایند. فرج الهی، موسوی و تاجی پروانه (۱۳۸۹) نشان دادند که، راه کارهای پرورش خلاقیت دانش آموزان؛ توجه به جنبه های عاطفی آموزش؛ استقلال اجتماعی خانواده؛ تقویت خود ارزیابی

در دانش آموزان؛ تلاش خانواده برای دادن استقلال عمل به دانش آموزان است. شریفی و داوری (۱۳۸۸) نشان داد که آموزش خلاقیت صرف نظر از شیوه آموزش به رشد و پرورش خلاقیت دانش آموزان کمک می کند. مؤمنی مهمویی و وجی نژاد (۱۳۸۹) نشان دادند که: به کارگیری الگوی تدریس بدیعه پردازی موجب رشد و گسترش خلاقیت دانش آموزان می شود. همچنین به کارگیری این الگو باعث رشد قابلیت سیالی، انعطاف پذیری، اصالت و بسط تفکر دانش آموزان می شود. کی نژاد و نگاهداری (۱۳۸۷) راهبردی رشد خلاقیت در آموزش و پرورش را راه اندازی دوره های آموزشی مربوط به مهارت های خلاقیت و شیوه های آموزش تفکر خلاق، آموزش شیوه های یادگیری فعال، دوسویه و مشارکت جو به معلمان، ترویج روحیه نوآوری و خطرپذیری و عدم ترس از طرد اجتماعی و شکست در بین دانش آموزان، طراحی ارزیابی های آموزشی بر مبنای حل مساله خلاق و سنجش خلاقیت دانش آموز را ارائه نمودند. زارعی زوارکی، نوروژی و صفوی (۱۳۹۱) نیز نشان دادند که، یکی از راه های پرورش تفکر خلاق و ارتقاء یادگیری و یادداری در دانش آموزان روش تدریس بدیعه پردازی است. همچنین با نتایج چان یوک کنگ و همکاران (۲۰۰۷) که نشان دادند دانش آموزان شرکت کننده در برنامه درسی فلسفه برای کودکان عملکرد بهتری در مهارت های مربوط به تفکر انتقادی و تفکر خلاق داشتند. گاراگوردویی (۲۰۰۶) نشان داد که، مداخله در گروه آزمایش باعث افزایش خلاقیت تصویری و کلامی در مؤلفه های ابتکار و تظاهرات خلاقانه آزمودنی ها شده است.

هانتر (۲۰۰۹) نشان داد که بین سبک های رهبری تحول گرا و خلاقیت رابطه معناداری وجود دارد، نویتیم (۲۰۱۰) نشان دادند که استفاده از فن آوری اطلاعات در یادگیری دانش آموزان موجب افزایش علاقه و انگیزه شده و منجر به تفکر خلاق می شود. دائوگارسپار (۲۰۱۱) در نتایج پژوهش خویش در اهمیت رویکردهای خلاق معلمان در شکل گیری خلاقیت دانش آموزان تاکید کرد. و تانجیتا نونت (۲۰۱۱) نشان داد که استفاده از فن بدیعه پردازی در پرورش خلاقیت دانش آموزان موثر است، هم خوانی دارد.

منابع

- آقائی فیشانی، تیمور. (۱۳۷۷). *خلاقیت و نوآوری در انسان ها و سازمان ها*، تهران: انتشارات ترمه.
- آقازاده، محرم. (۱۳۸۲). چگونه خلاقیت را در دانش آموزان پرورش دهیم؟ *ماهانه رشد تکنولوژی آموزشی*، دوره نوزدهم، شماره ۱۵۲، صص ۱۷-۱۲.
- جاویدی کلاته آبادی، طاهره. (۱۳۷۳). بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با خلاقیت کودکان، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.
- حسینی، افضل السادات. (۱۳۸۵). الگوی رشد خلاقیت و کارآیی آن در ایجاد مهارت تدریس خلاق در معلمان ابتدایی، *فصلنامه نوآوری های آموزشی*، سال پنجم، شماره ۱۵، صص ۱۷۷-۲۰۳.
- حسینی، افضل السادات. (۱۳۷۶). تحلیل ماهیت خلاقیت و شیوه های پرورش آن، *پایان نامه دکتری تربیت مدرس*.
- ساعتچی، محمود. (۱۳۷۶). *روانشناس کاربردی برای مدیران*، تهران: انتشارات ویرایش،
- عسگری محمد. (۱۳۸۶). تاثیر روش های آموزش خلاقیت بر میزان خلاقیت دانش آموزان دختر پایه چهارم ابتدایی، *پژوهشهای روان شناختی*، ۱۰ شماره ۲۰۲، صص ۸۲-۹۸.
- جهانیان، رمضان و شایسته، محمد علی. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین سبک های مدیریت تعارض و خلاقیت مدیران در مدارس متوسطه شهر تهران، *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، سال سوم شماره ۱، صص ۱۱۱-۱۲۶.
- زارعی زوارکی، اسماعیل؛ نوروزی، داریوش و صفوی، سیدمحمد رضا. (۱۳۹۱). پرورش خلاقیت با بهره گیری از روش تدریس بدیعه پردازی در درس زبان انگلیسی، *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، سال اول شماره ۴، صص ۵۶-۸۳.
- فرج الهی، مهران؛ موسوی، سیدعلی محمد و تاجی، پروانه. (۱۳۸۹). شناسایی عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان مقطع راهنمایی از دیدگاه دبیران، مدیران و کارشناسان آموزش اداره منطقه شش آموزش و پرورش استان تهران، *تفکر و کودک*، سال اول، شماره ۲، صص ۸۳-۱۰۰.

- نادری، عزت اله؛ تجلی نیا، امیر؛ شریعتمداری، علی و سیف نراقی، مریم. (۱۳۹۱). بررسی تاثیر اجرای برنامه «فلسفه برای کودکان» در پرورش خلاقیت دانش آموزان پسر پایه اول مقطع متوسطه منطقه ۱۴ تهران، تفکر و کودک، سال سوم، شماره ۱، صص ۹۱-۱۱۷.
- وکیلی، نجمه و امینی، علی. (۱۳۸۹). بررسی موانع آموزشی شکوفایی خلاقیت دانش آموزان دوره ابتدایی از دیدگاه معلمان ابتدایی آموزش و پرورش منطقه هلیلان در استان ایلام، تحقیقات مدیریت آموزشی، سال اول، شماره ۴، صص ۱۸۳-۲۰۲.
- پارسامنش، فریبا؛ صبحی قراملکی، ناصر. (۱۳۹۲). تاثیر بازی های وانمودی شعر بر پرورش خلاقیت کودکان، ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، بهار ۱۳۹۲، دوره ۲، شماره ۴، ۱۴۱-۱۵۷.
- شاه علی زاده، محمد؛ دهقانی، سجاد؛ دهقانزاده، حجت (۱۳۹۳) پرورش خلاقیت و افزایش میزان یادگیری با بهره گیری از الگوی خلاقیت ویلیامز در درس علوم اجتماعی، ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره چهارم، شماره ۲، پائیز، ۱۱۱-۱۳۳.
- شریفی، حسن پاشا. (۱۳۸۳). رابطه خلاقیت و ویژگی های شخصیتی دانش آموزان دبیرستان های تهران، فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۷، ۱۱-۳۲.
- شریفی علی اکبر، داوری رقیه. (۱۳۸۸). مقایسه تاثیر سه روش پرورش خلاقیت در افزایش خلاقیت دانش آموزان پایه دوم راهنمایی، مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار). سال ۱۵، شماره ۱، صص ۵۷-۶۲.
- قاسمی، فرشید و اقلیدس، طاهره. (۱۳۸۴). در بررسی تاثیر آموزش درس «پرورش خلاقیت در کودکان» بر افزایش خلاقیت دانش آموزان دختر سال سوم کودکیاری هنرستان های شیراز، نوآوری های آموزشی، سال ۱۳، شماره ۴، صص ۵۸-۸۴.
- مقامی، حمیدرضا. (۱۳۸۶). تاثیر روش آموزش مسأله محور بر افزایش خلاقیت دانش آموزان پایه دوم راهنمایی شهر دلجان، فصلنامه روان شناسی و علوم تربیتی، سال ۳، شماره ۹، پاییز ۱۳۸۶، صص ۱۶۵-۱۸۳.
- میرکمالی، محمد و خورشیدی، عباس. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان دوره ابتدایی استان گیلان، مجله روان شناسی و علوم تربیتی، سال سی و نهم، شماره ۲، صص ۵۱-۷۵.

مومنی مهمویی، حسین و اوجی نژاد، احمدرضا. (۱۳۸۹). تاثیر به کارگیری الگوی تدریس بدیعه پردازی بر پرورش خلاقیت دانش آموزان در درس انشاء، *روانشناسی تربیتی*، سال اول، شماره ۲، صص ۹۵-۱۰۷.

کی نژاد، محمدعلی و نگاهداری، بابک. (۱۳۸۷). تحلیل راهبردی مؤلفه های رشد خلاقیت در نظام آموزش و پرورش کشور، *راهبرد فرهنگ*، سال اول، شماره ۴، صص ۲۵-۴۳.

قره خانی، حسن؛ الیاسی، حمداله؛ فولادی حیدرلو، نسرین؛ (۱۳۹۲) رابطه بین سبک رهبری مدیران مجتمع های آموزشی با خلاقیت معلمان تربیت بدنی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد، *پژوهش نامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی*، سال دهم، شماره بیستم، ۵۵-۶۲.

Albert.R. (2005). *Evaluation of Human Intelligence*, www.biology-online.org/8/5-IQ Creativity Learning.htm.

Amabile, T.M. (۲۰۰۱). Effects of external evaluation on artistic creativity. *Journal of personality and Social Psychology*, 37, pp. 221-23

Grabner, Isabella. (2007). *Managing Organizational Creativity*. New York, Harper and Row Publish.

Martins E &. Terblanche, C. (2003). Building organizational culture that stimulates Creativity and innovation. *European Journal of Innovation Management*, Volume 6.Number 1, pp. 64-74

Torrance, E, Paul. (1989). *The Nature of Creativity as Manifest in Its Testing*, In, *strnberg, Robert J.*; The Nature Of Creativity Contemporary Psychological Perespectives, Cambridge University press.

Wallas; Belle. (2003). Creativity; Some Definitions; The Creative Personality; The Creative Process; *The Creative Classroom*, In, *Gifted Education Internationa*, 1 Vol. 4, pp, 63-74

Gardner, Howard. (2002). *The Unschooled Mind*, Basic Books Adivision of Harper Collins Pub. New York.

Willings David, A. (1994). *Mind of Talent Caved In*, Gifted Education International, Vol, 10, pp, 16-21.

- Garaigordobi L.M. (2006). Intervention in creativity with children/age 10 and 11 years. *Creativity research journal, university of the basque country*, 18, 3-8.
- Chan Yoke Keng, Khatijah Binte Mohamad Ibrahim. (2007). Philosophy for Children. Proceeding of the Redesigning Pedagogy: *Culture, Knowledge and Understanding conference, Singapore*.
- Tanjitanont, P. (2011). Using Synectic Technique for Developing Creative English Writing Proficiency. *1st symposium on Hands-on Research and Development, Chiang Mai, Thailand*.
- Kimberly S. (2003). "Leading for creativity: The role of unconventional leader behavior". *The Leadership Quarterly*. 14: 475-498.
- Hunter, J. D. (2009). *Improving organization performance through the use of effective Elements of organizational*. vol.15.
- Costelloe, T. M. (2008). Hume's phenomenology of the imagination. *The Journal of Scottish Philosophy*, 5(1), 31-25. Retrieved May 20, 2008, from Academic Search Complete database.
- Daniels, S. (2013). Facilitating Creativity in the Classroom: Professional Development for K12 Teachers. In M. B Gregerson, H. T Snyder, & J. C Kaufman (Eds), *Teaching creatively and teaching Creativity*. Springer Press, PP 3-14.
- Noytim U. (2010). Weblogs enhancing EFL students' English language learning, *procedia Social and Behavioral Sciences*. Pp.1127-1132.
- Dau Gaspar, O. (2011). The Teachers Creative Attitudes an Influence Factor of The Student's Creative Attitudes. *International Conference on the Future of Education, Florence, Italy*, 16-17 June.